

Puolustusvaliokunta

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 3/2024 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- pääministeri Petteri Orpo, valtioneuvoston kanslia
- puolustusministeri Antti Häkkänen, puolustusministeriö
- ulkoministeri Elina Valtonen, ulkoministeriö
- kansliapäällikkö Esa Pulkkinen, puolustusministeriö
- Puolustusvoimain komentaja, kenraali Janne Jaakkola, Puolustusvoimat
- alivaltiosihteeri Outi Holopainen, ulkoministeriö
- yksikönpäällikkö Minna Laajava, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Mikael Antell, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Mikko Hautala, ulkoministeriö
- ulkoasiainsihteeri Sven Kilemet, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Mikko Kinnunen, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Markku Lampinen, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Erik Lundberg, ulkoministeriö
- suurlähettiläs, johtava asiantuntija Jarmo Viinanen, ulkoministeriö
- ulkoasiainneuvos Antti Helanterä, ulkoministeriö
- EU-asioiden erityisavustaja Elisa Tarkiainen, valtioneuvoston kanslia
- diplomaattivastaja Marja Koskela, valtioneuvoston kanslia
- erityisavustaja Matilda af Hällström, ulkoministeriö
- kansallisen turvallisuuden yksikön johtaja Petri Knape, sisäministeriö
- päällikkö Juha Martelius, suojelupoliisi
- neuvotteleva virkamies Karoliina Honkanen, puolustusministeriö
- haavoittuvuuksien ja resilienssisektorin johtaja, kommodori Jukka Savolainen, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

- professori Tuomas Forsberg, Tampereen yliopisto
- professori Hiski Haukkala, Tampereen yliopisto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- vanhempi osastoesiupseeri, everstiluutnantti Tuomo Rusila, puolustusministeriö
- ylijohdaja Anssi Kärkkäinen, Liikenne- ja viestintävirasto, Kyberturvallisuuskeskus
- johtaja Juho Särkilä, Kriisinhallintakeskus
- tutkimusjohtaja Mikko Hyppönen, WithSecure Oyj
- tutkija Joel Linnainmäki, Ulkopoliittinen instituutti
- professori Martti Lehto, Jyväskylän yliopisto
- tutkija, lehtori Panu Moilanen, Jyväskylän yliopisto
- WWF Suomi

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (VNS 3/2024 vp). Selonteossa arvioidaan Suomen kansainvälistä toimintaympäristöä ja sen muutostekijöitä sekä määritetään Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeiset painopisteet ja tavoitteet. Selonteko linjaa ensi kertaa Suomen toimintaa Naton jäsenenä.

(2) Selonteossa painotetaan, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tehdään vakavassa ja vaikeasti ennakoitavassa turvallisuusympäristössä. Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut perustavalla tavalla ja pitkäkestoisesti.

(3) Vaalikausittain annettava ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko on keskeinen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ohjausväline. Kansallisen ohjauksen lisäksi selonteko kommunikoi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaa kolmansille valtioille.

(4) Valtioneuvoston selonteon toimintaympäristön analyysi muodostaa pohjan myös valmistelussa olevalle puolustusselonteolle. Puolustuspoliittinen selonteko tulee antamaan puolustuspoliittiset linjaukset Suomen puolustuskyvyn ylläpidolle ja kehittämiselle osana Natoa noin 10 vuoden aikajänteellä, samoin kuin Suomen puolustuspoliittiselle ja sotilaalliselle roolille Natossa, EU:ssa ja keskeisten kumppanien kanssa.

(5) Puolustusvaliokunta keskittyy lausunnossaan arvioimaan erityisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutosta Suomen turvallisuuden kannalta, Nato-linjauksia sekä kansainvälistä puolustusyhteistyötä ja sen eri yhteistyömuotoja heikentyneessä turvallisuustilanteessa.

(6) Eduskunta on vuodesta 2004 lähtien osallistunut selontekojen valmisteluun parlamentaaristen seurantaryhmien kautta. Kuluva vaalikauden selontekojen osalta valtioneuvosto asetti yhteisen parlamentaarisen seurantaryhmän ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa sekä puolustusselontekoa varten. Seurantaryhmä jatkaa toimintaansa puolustusselonteon valmistumiseen saakka.

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

ka. Puolustusvaliokunta pitää seurantaryhmän työtä välttämättömänä. Se tarjoaa eduskunnalle mahdollisuuden luottamukselliseen vuoropuheluun valtioneuvoston kanssa jo selontekojen valmisteluvaiheessa, yli hallitus-oppositiorajojen. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että tästä käytännöstä pidetään myös jatkossa kiinni. Valiokunta esittää ulkoasiainvaliokunnalle, että asiasta tehdään lausumaehdotus ulkoasiainvaliokunnan mietintöön.

(7) Selonteossa todetaan, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkein päämäärä on turvata Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, estää Suomen joutuminen sotilaalliseen konfliktiin ja taata suomalaisten turvallisuus ja hyvinvointi. Selonteko linjaa, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu arvopohjaiseen realismiin. Käsitepari määrittellään selonteossa politiikaksi, jossa pidetään kiinni Suomelle tärkeistä arvoista, kuten demokratiasta, oikeusvaltioperiaatteesta, kansainvälisestä oikeudesta ja ihmisoikeuksista, rauhasta, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Samalla ollaan valmiita vuoropuheluun myös sellaisten maiden kanssa, jotka eivät jaa näkemyksiämme ja arvojamme. Puolustusvaliokunta painottaa sanaparin ytimen olevan sen joustavuudessa ja monitulkintaisuudessa. Suomen turvallisuusympäristön ollessa pitkäkestoisesti ja perustavalla tavalla heikentynyt, on erityisen tärkeää, ettei ulko- ja turvallisuuspolitiikan liikkumavaraa kansallisesti kavenneta. Käsiteparin voidaankin valiokunnan arvion mukaan nähdä aikaan sopivaksi. Valiokunta painottaa, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu sääntöpohjaiseen kansainväliseen järjestelmään ja kansainväliseen oikeuteen nojaavaan monikeskiseen yhteistyöhön.

(8) Suomen turvallisuuden takeena on selonteon mukaan kolme lukkoa: yleiseen asevelvollisyyteen ja koulutettuun reserviin pohjautuva vahva kansallinen puolustuskyky osana liittokunnan pelotetta ja puolustusta, jäsenyytemme Euroopan unionissa ja Natossa sekä edelleen vahvistuva kahdenvälinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ja puolustusyhteistyö keskeisten liittolaistemme ja kumppaneidemme kanssa. Valiokunta arvioi näitä kokonaisuuksia jäljempänä.

Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö

(9) Selonteko sisältää kattavan kuvauksen siitä, kuinka Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan globaalia toimintaympäristöä leimaa maailmanpolitiikan valtasuhteiden murros, kiiivas strateginen kilpailu sekä demokratioiden ja autoritääristen valtioiden välinen vastakkainasettelu. Tämä horjuttaa monenkeskistä yhteistyötä. Yhdysvallat ja Kiina kilpailevat poliittisesta, sotilaallisesta, taloudellisesta ja teknologisesta johtoasemasta maailmassa. Kilpailu taloudessa ja teknologiassa on johtanut strategisiin, kansallisiin ja alueellisiin intresseihin perustuvan kauppa- ja teollisuuspolitiikan vahvistumiseen. Selonteossa kuvataan Suomen vastuuta ja sitoutumista kansainväliseen järjestelmään. Valiokunta haluaa lisätä, että Suomen sitoutumista kansainväliseen järjestelmään korostaa myös Naton parlamentaarisen yleiskokouksen valtuuskunnan aktiivinen rooli ja sen käymä parlamentaarinen vuoropuhelu Naton täysjäsenyyden myötä.

(10) Toimintaympäristön kuvaus alkaa analyysillä Suomen lähialueen turvallisuustilanteesta. Selontekoon sisältyy vakava ja realistinen arvio Venäjästä ja sen kehityksestä.

(11) Selonteossa kuvataan, kuinka Venäjän helmikuussa 2022 aloittama laiton hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on jatkumoa niille aggressiivisille toimille, jotka Venäjä käynnisti Georgiassa vuonna 2008 sekä Krimillä ja Itä-Ukrainassa vuonna 2014. Venäjä on aggressiivisilla ja kansain-

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

välistä oikeutta räikeästi rikkovilla toimillaan horjuttanut kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää ja vaarantanut rauhan ja vakauden Euroopassa. Selonteossa painotetaan, kuinka Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan loppua ei ole näköpiirissä eikä uhkaa Venäjän sotatoimien laajentumisesta Ukrainan ulkopuolelle voida poissulkea.

(12) Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että Venäjä on hyökkäyssodan myötä valinnut avoimen ja vaikeasti ennakoitavan vastakkainasettelun lännen kanssa. Venäjä käyttää ydinaseilla uhkailua vastuuttomasti politiikan välineenä. Venäjä hakee määrätietoisesti tukea ja kumppaneita omalle lännenvastaiselle politiikalleen, jonka tarkoituksena on rakentaa kansainvälinen järjestys uudelleen. Venäjän yhteistyö Kiinan, Pohjois-Korean ja Iranin kanssa on osa tätä pyrkimystä. Yhteistyösuhteilla on suora vaikutus Euroopan turvallisuuteen.

(13) Saamansa selvityksen perusteella valiokunta toteaa, että Venäjä on kyennyt ylläpitämään ja kehittämään sodankäyntikykyään Ukrainassa käynnistä olevista taistelutoimista ja kokemistaan huomattavista miehistö- ja kalustotappioista huolimatta. Tuki edellä mainituilta kumppanimailta samoin kuin Venäjän puolustusteollisen tuotantokapasiteetin nostaminen ovat olleet tässä keskeisessä asemassa. Nämä tiedot tarkoittavat valiokunnan arvion mukaan sitä, että Venäjä muodostaa pitkäkestoisen turvallisuusuhkan Euroopalle ja asettaa sen vakavan haasteen eteen.

(14) Selonteossa todetaan, että Venäjän vihamieliset hybridi- ja sabotaasitoimet ovat ulottuneet laajasti Eurooppaan ja että Suomeen kohdistuva hybridi- ja sabotaasitoiminta on kasvanut merkittävästi. Suomen itärajan välineellistetyn maahantulon tilanne on esimerkki hybridihyökkäyksestä. Selonteossa arvioidaan, että Suomeen kohdistuvat hybridiuhhat eivät ole lähiaikoina pienenevässä, vaan niiden intensiteetti ja keinovalikoima vaihtelevat. Valiokunta korostaa tehokkaan rajaturvallisuusjärjestelmän merkitystä tärkeänä esimerkkinä mainittujen hybridiuhkien torjunnassa.

(15) Selonteon mukaan Suomeen ei tällä hetkellä kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa, mutta sotilaalliseen voimankäyttöön tai sillä uhkaamiseen Suomea vastaan on varauduttava. Valiokunta jakaa tämän arvion ja korostaa, että kaikkiin skenaarioihin, myös vaikeimpiin, tulee varautua.

Nato

(16) Selonteko käsittelee kattavasti, joskin varsin yleisellä tasolla, Suomen toimintaa Naton jäsenenä. Valiokunta pitää perusteltuna valittua linjaa, että Naton toimintaa esitellään selonteossa, sillä Suomen Nato-jäsenyyttä avataan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon kautta nyt ensi kertaa. Nato-kirjauksiin voi nähdä sisältyvän myös erityistä strategista viestintää ulkovaltojen suuntaan.

(17) Suomen kuvataan olevan turvallisuuden tuottaja sekä rakentava, luotettava ja suorituskykyinen liittolainen, joka edistää kaikkien Naton kolmen ydintehtävän -pelotteen ja puolustuksen, kriisinehkäisyn ja -hallinnan sekä yhteistyövaraisen turvallisuuden -toteuttamista yhdessä liittolaisten kanssa. Suomi vahvistaa liittokunnan toimintakykyä niin lähialueilla kuin Naton vastuualueella, yhteisen puolustuksen 360 asteen turvallisuusperiaatteen mukaisesti kaikki uhat huomioiden. Suomi toimii Natossa aktiivisesti liittokunnan uskottavuuden, yhtenäisyyden ja päätöksentekokyvyn edistämiseksi.

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

(18) Selonteossa todetaan, että Suomi ei ole asettanut Nato-jäsenyydelle kansallisia rajoitteita ja että Suomi osallistuu laaja-alaisesti liittokunnan toimintaan. Linjaus on valiokunnan arvion mukaan hyvin perusteltu tässä ajassa, jossa turvallisuuspoliittinen näkyvyys on heikko. Valiokunta huomauttaa, että valittu politiikkalinja jättää kuitenkin liikkumavaraa sen suhteen, miten Suomi käytännössä toimii eri sektoreilla. Tätä liikkumavaraa tulee valiokunnan arvion mukaan käyttää harkiten. Suomen Nato-jäsenyyden kansallisen sisällön rakentamiseksi on eduskunnassa tulevien vuosien aikana tarpeen käydä Nato-jäsenyyden sisällöstä ja jäsenyyden kansallisista tavoitteista säännöllistä parlamentaarista keskustelua. Tällä keskustelulla ja yhteisellä linjanvedolla varmistetaan laaja kansallinen hyväksyntä Nato-jäsenyytemme sisällöstä ja sen kehittymisestä tuoreena Nato-maana

(19) Valiokunta toteaa, että selonteon peruslinjaukset Suomen profiilista Natossa antavat jäsenyysprofiilin muotoutumiselle hyvän pohjan. Monet Nato-jäsenyyden politiikkalohkot jäävät kuitenkin selonteossa käsittelemättä. Esimerkkinä osallistuminen rauhanajan tehtäviin, Naton sotilasarakenteisiin osallistuminen, korkean valmiuden joukot sekä näkemykset liittyen Nato-jäsenmaissa käynnissä oleviin keskusteluihin puolustusmenojen nostamisesta. Osittain valiokunta pitää tätä ymmärrettävänä, sillä monet Suomen Nato-profiilin palaset ovat vasta muotoutumassa. Tällaisia ovat esimerkiksi Suomeen perustettava maavoimajohtoporras (Multi Corps Land Component Command, MCLCC) sekä eteentyönnetyn maavoimajoukon läsnäolo (Forward Land Forces, FLF) Suomessa. Valiokunta odottaa, että Naton eri politiikkasektoreita ja Suomen näkemyksiä ja linjauksia avataan tarkemmin puolustuselonteossa. Valiokunta tähdentää eduskunnan oikea-aikaisen informoimisen merkitystä, kun Nato-profiilia eri sektoreilla muodostetaan. Valiokunta tähdentää eduskunnan roolin tärkeyttä ja oikea-aikaisen informoimisen merkitystä, kun Nato-profiilia eri sektoreilla muodostetaan.

(20) Puolustusmenoja koskevasta keskustelusta valiokunta toteaa, että kiristyneessä turvallisuustilanteessa on entistä tärkeämpää varmistaa, että kansallisen puolustuksen vaatimat resurssit ovat riittävät suhteessa muuttuneeseen turvallisuusympäristöön. Suomen puolustusmenojen BKT-osuus on vuonna 2024 noin 2,4 prosenttia ja ensi vuonna noin 2,3 prosenttia bruttokansantuotteesta. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä kansallisista puolustuksen erityistarpeista, kuten esimerkiksi maavoimien tulevista mittavista kalustotarpeista huolehtimista ja sitä, että vähintään Naton kulloinkin määrittämä minitaso, nyt 2 prosenttia, saavutetaan myös tulevina vuosina.

(21) Suomen Nato-profiilin rakentumisen kannalta valiokunta pitää erittäin tärkeänä sitä, että selonteossa ilmennetään Suomen kiinnostus koko liittokunnan alueen turvallisuuskysymyksiin, kuten myös niihin kysymyksiin, jotka eivät suoranaisesti liity pelotteeseen ja puolustukseen. Esimerkkinä voi mainita, että Suomi joutuu tulevaisuudessa ottamaan kantaa muun muassa siihen, miten Nato suhtautuu Kiinaan ja miten se näkee roolinsa indopasifisessa turvallisuudessa. EU:n ulkopuoliset Nato-liittolaiset tarvitsevat Natoa yhteistyöalustaksi, jolla indopasifisen ja euroatlanttisen alueen turvallisuuspoliittisista keskinäisriippuvuuksista voidaan keskustella. Valiokunta pitää 360 asteen logiikan mukaisena sitä, että tähän keskusteluun on kansallinen valmius.

(22) Selonteossa todetaan, että Pohjois-Euroopan strateginen asetelma on muodostumassa uudelleen Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyksien myötä. Suomen lähialueen turvallisuusasetelman kuvaus on kuitenkin verraten ohut, eikä siinä avata, mitä vaikutusta Naton toiminnalle tulisi Suomen mielestä olla sillä, että Itämeri ja arktinen alue ovat nyt samaa turvallisuuskokonaisuutta. Sa-

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

malla, kun Suomi on aidosti kiinnostunut ja sitoutunut koko liittokunnan toimintaan ja kaikkiin turvallisuushuoliin, tulee valiokunnan mielestä Suomen jatkuvasti ja aktiivisesti liittokunnassa jakaa tietoa Suomen lähialueen turvallisuustilanteesta sekä sen aiheuttamista vaatimuksista. Valiokunta pitää Suomen näkökulmasta ilmeisenä, että heikentynyt turvallisuusympäristö edellyttää puolustuksen ja pelotteen vahvistamista eritoten Naton itäisellä ja pohjoisella sivustalla.

EU

(23) Selonteossa linjataan, että Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Suomi tukee EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamista. Selonteko sisältää myös tärkeät kirjaukset Euroopan puolustusteollisen kapasiteetin kasvattamisesta sekä puolustustarvikkeiden sisämarkkinoiden vahvistamisesta, niin Ukrainan pitkäjänteiseksi tukemiseksi kuin Euroopan puolustuskyvyn vahvistamiseksi. Valiokunta toteaa, että uudella EU:n puolustuskomissaarin tehtävän perustamisella tavoitellaan EU-tason puolustusteollisen yhteistyön merkittävää tehostamista.

(24) Selonteko nostaa myös esille unionin kokonaisvaltaisen varautumisen merkityksen ja korostaa sitä, että Suomi aikoo EU-tasolla edistää toimintatapaa, joka huomioi koordinoitusti kaikki politiikkasektorit varautumisen vahvistamisessa. EU:n kriisinkestävyuden vahvistamisen korostetaan olevan tärkeä osa strategista kilpailukykyä ja unionin kykyä toimia itsenäisesti. Selonteossa todetaan, että Suomen asema on sitä turvampimpi, mitä yhtenäisempi ja vahvempi toimija EU on. Tämä pätee niin Venäjä-politiikassa, kuin muillakin politiikkasektoreilla. EU:n laajentuminen määrittellään Suomen ja EU:n kannalta geopoliittisesti merkittäväksi kysymykseksi.

(25) Valiokunta toteaa, että Venäjän hyökkäyssodan myötä on tullut erittäin selväksi, kuinka tärkeää EU:n on pitää yllä läheisiä ja toimivia kumppanuussuhteita eri puolille maailmaa. EU:n ja sen jäsenvaltioiden näkemyksiä haastetaan aktiivisesti ja avoimesti erityisesti Venäjän ja Kiinan toimesta. Yhdysvaltojen merkitys EU:n ja Euroopan poliittisena, taloudellisena ja sotilaallisena kumppanina on hyvin keskeinen. Valiokunta painottaa EU:n määrätietoisen ulkoisen toiminnan merkitystä.

(26) Valiokunta toteaa vahvan ja yhtenäisen EU:n edellyttävän myös EU:n päätöksenteon tehostamista. Vaikka EU onkin Venäjän hyökkäyssodan jälkeen osoittanut toimissaan poikkeuksellista päättäväisyyttä ja yhtenäisyyttä, on päätöksenteko edelleen ajoittain liian hidasta, ja kompromissit vesittävät lopputulemia. Yksimielisyysvaatimus voi myös lisätä kolmansien maiden pyrkimyksiä vaikuttaa EU:n jäsenvaltioihin ja sitä kautta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon. Valiokunta pitää siksi tärkeänä, että valtioneuvosto osallistuu aktiivisesti, aloitteellisesti ja ilman pidäkkeitä keskusteluun EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen päätöksenteon tehostamisesta ja turvaamisesta. Keskeinen näkökulma tulee työssä olla ulkopuolelta tulevan vaikutusmahdollisuuden estäminen. Valiokunta toteaa tässä yhteydessä saaneensa myös selvityksen siitä, missä vaiheessa on erillisen puolustusministerikokoonpanon perustaminen EU:n neuvostoon. Valiokunta tukee pyrkimyksiä sen perustamiseksi.

(27) Selonteossa kerrotaan Suomen tavoittelevan konkreettisia EU-tason tavoitteita unionille ja jäsenmaille kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi. Valiokunta pitää tervetulleena sitä, että unionitasolla edistetään huoltovarmuuteen liittyviä kysymyksiä. Suomen pitää olla tässä työssä

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

aktiivinen. Saatuaan selvitykseen pohjautuen valiokunta toteaa kuitenkin samalla, että EU-maiden huoltovarmuusjärjestelyjen parantaminen nykytasosta tulee olemaan pitkä ja resursseja vaativa prosessi. Suomen on siksi tärkeää myös jatkossa huolehtia kansallisen huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kehittamisestä sekä varautumisen tason nostamisesta ja siihen liittyvästä resurssien varmistamisesta. On myös tärkeää huolehtia siitä, etteivät EU-tason toimet heikennä jäsenmaiden omia varautumistoimenpiteitä tai kansallisia järjestelyitä, vaan tukevat niitä.

(28) Valiokunta toteaa, että turvallisuuspolitiikan ja kauppapolitiikan yhteys on suoraan liitännäinen EU:n huoltovarmuuden kehittämiskeskusteluun. Selonteossa kuvataan sitä, kuinka monet valtiot kokevat yhä vahvempaa tarvetta suojautua haitallista vaikuttamista vastaan ja vaatimukset taloudellisesta protektionismista ovat kasvaneet. Osana kiristyvää globaalia strategista kilpailua on viime vuosina keskusteltu enenevässä määrin kriittisten toimintojen ja tuotantoketjujen strategisesta eriyttämisestä (de-coupling). Saadun selvityksen mukaan EU:ssa enemmän tukea saanut lähestymistapa on kriittisiin yhteyksiin liittyvien riskien hallinta (de-risking). Valiokunta painottaa, että de-risking toiminta tulee olemaan yhä lisääntyvästi osa sekä Yhdysvaltojen että EU:n kauppaja- ja ulkopoliittikkaa, mikä tulee muokkaamaan paitsi suurvaltasuhteita, myös kansainvälisen kaupan dynamiikkaa ja rakenteita.

(29) Selonteko sisältää tärkeitä kirjauksia Euroopan puolustusteollisen kapasiteetin kasvattamisen osalta. Tämä on tärkeää niin Ukrainan pitkäjänteiseksi tukemiseksi kuin Euroopan puolustuskyvyn vahvistamiseksi. Valiokunta muistuttaa ongelmasta liittyen EU-taksonomian eli ympäristöluokittelun ja puolustusteollisuuden väliseen suhteeseen. Valiokunta jakaa valtioneuvoston kannan siitä, että EIP-rahoitusta tulisi hyödyntää puolustusteollisuuden rahoituksessa. Valiokunta muistuttaa, että mikäli unionimaat eivät kykene takaamaan omaa turvallisuuttaan, ei kehitystä voida saavuttaa myöskään muilla EIP:n tärkeinä pitämällä sektoreilla.

Kahden- ja monenvälinen puolustusyhteistyö

(30) Suomen kansainvälistä puolustusyhteistyötä on viime vuosina aktiivisesti laajennettu kahden- ja monenvälisen puolustusyhteistyön verkostolla, jossa keskeisten kumppaneiden kanssa on laadittu puolustusyhteistyön puiteasiakirjoja. Valiokunta pitää keskeisten kumppanien kanssa solmittua yhteistyöjärjestelyjen verkostoa erittäin tärkeänä myös Naton jäsenenä ja pitää välttämättömänä niiden maksimaalista hyödyntämistä. Valiokunta näkee, että yhteistyöverkoston kehittämiseen edelleen tulee suhtautua ennakkoluulottomasti, etsien niitä yhteistyömuotoja, joista on eniten lisäarvoa Suomen puolustuskyvyn kehittämiseksi. Kahden- ja monenvälinen puolustusyhteistyö täydentää arvokkaalla tavalla Suomen Nato-jäsenyyttä. Yhteistyöverkostojen rakentaminen ja ylläpito kohdentuu erityisesti puolustushallinnon henkilöstöön, jolloin tulee myös kiinnittää huomiota riittäviin henkilöstöresursseihin vastuiden ja tehtävien hoitamiseksi.

(31) Selonteossa todetaan Ruotsin vahva asema läheisimpänä Suomen kahdenvälisenä kumppanina. Valiokunta lisää Suomen ja Ruotsin tiivistyneen viime vuosina kahdenvälisestä puolustusyhteistyöstä merkittävästi. Tämä yhteistyö sai täysin uuden ulottuvuuden molempien maiden Nato-jäsenyyksien myötä. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmistumisen jälkeen on julkaistettu Suomen ja Ruotsin yhteistyö Naton eteenyönnetyn läsnäolon (FLF) osalta. Valiokunta pitää tätä merkittävänä. Valiokunta pitää keskeisenä, että Suomi ja Ruotsi tekevät tiivistä yhteistyötä itä- ja länsisuuntaisten yhteyksien parantamiseksi ja toimivan logistiikan varmistamiseksi mai-

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

den välillä niin huoltovarmuuden kuin sotilaallisen liikkuvuudenkin näkökulmasta. Tämä tulee osaltaan täydentämään selonteossa mainittua Suomen ja Ruotsin puolustusyhteistyötä. Myös valiokuntien välinen parlamentaarinen puolustuspoliittinen yhteistyö Suomen ja Ruotsin välillä on tiivistä. Selonteossa painotetaan myös kaikkien Pohjoismaiden yhteistyön merkitystä, joka on kaikkien Pohjoismaiden Nato-jäsenyyksien myötä muuttanut merkittävästi muotoaan. Lisäksi selonteko korostaa Viron, Latvian ja Liettuan merkitystä kumppanina Suomelle. Valiokunta jakaa nämä arviot ja toteaa myös eduskuntien välisessä yhteistyössä korostuneen Pohjoismaiden ja Baltian maiden välisen yhteistyön (NB8) merkitys. Selonteko toteaa myös Suomen läheisen puolustusyhteistyön Saksan ja Ranskan kanssa.

(32) Selonteko linjaa Suomen kehittävän laaja-alaisesti suhdettaan Yhdysvaltoihin, joka on Suomen keskeinen liittolainen ja strateginen kumppani. Valiokunta jakaa selontekoon kirjatun näkemyksen, että Yhdysvaltain sitoutuminen Eurooppaan sekä kahdenvälisin järjestelyin että Naton kautta on keskeinen osa Suomen ja Euroopan turvallisuutta. Valiokunta sai asiantuntijakuulemisissaan selvityksen siitä, miten Suomen ja Yhdysvaltain kahdenvälisiä suhteita vahvistetaan eri sektoreilla ja piti hyvinä saamiaan tietoja teknologiayhteistyön tiivistämisestä edelleen.

(33) Valiokunta painottaa erityisesti kahdenvälisen puolustusmateriaalialan yhteistyötä Yhdysvaltain kanssa. Yhteistyö on ollut jo pitkään tiivis ja joulukuussa 2021 tehty päätös korvata vanheneva Hornet-kalusto F-35-hävittäjillä mahdollistaa yhteistyösuhteen syventämisen edelleen. Yhteistyö on Suomen puolustukselle kriittisen tärkeää tiettyjen teknologista huippuosaamista sisältävien asejärjestelmien näkökulmasta.

(34) Valiokunta pitää Suomen ja Yhdysvaltain kahdenvälistä yhteistyösopimusta (Defence Cooperation Agreement, DCA) Suomen turvallisuuden kannalta tärkeänä, sillä se muodostaa perustan Yhdysvaltojen kanssa tehtävälle yhteistyölle Suomessa kaikissa turvallisuustilanteissa. On Suomen kannalta merkittävää, että vastaava sopimus on myös muiden Pohjoismaiden ja Yhdysvaltojen välillä. Sopimus mahdollistaa myös Yhdysvaltain puolustusmateriaalin ennakkovarastoimisen Suomeen ja amerikkalaisjoukkojen näkyvämmän läsnäolon. Tämä lisää Suomen puolustuksen uskottavuutta ja pidäkearvoa.

(35) Selonteossa todetaan Britannian olevan Suomen läheinen liittolainen, jonka kanssa tehtävä turvallisuus- ja puolustusyhteistyö ja puolustusmateriaalihankintoihin liittyvä yhteistyö jatkuvat tiiviinä. Valiokunta toteaa Britannian olevan Euroopan kyvykkäimpiä sotilaallisia maita ja korostaa samanmielisten maiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä myös JEF-kehikossa, johon kuuluvat Britannian ja Hollannin lisäksi kaikki Pohjoismaat ja Baltian maat.

(36) Selonteko sisältää vahvat kirjaukset koskien tukea Ukrainalle ja maan suvereniteetille, itsenäisyydelle ja alueelliselle koskemattomuudelle. Tämä on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeinen prioriteetti. Valiokunta jakaa selonteon Ukraina-arviot ja pitää ehdottoman välttämättömänä jatkuvaa kansainvälistä tukea Ukrainan puolustuskyvylle ja maan neuvotteluaseman vahvistamiselle. Suomen puolustustuki Ukrainalle on erittäin tärkeää, ja selonteossa nousee myös hyvin esille Ukrainan ja Suomen kumppanuus turvallisuus- ja puolustusyhteistyössä.

(37) Valiokunta pitää liittolaisten tuen jatkumista Ukrainalle kriittisen tärkeänä. Suomen tulee olla innovatiivinen ja ottaa johtajuutta, jotta kaikki tarvittavat eurooppalaiset rahoitusratkaisut ja

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

puolustusteollinen kapasiteetti Ukrainan tukeen löytyvät. Varastoja kuluttava toimintamalli ei ole pidemmän päälle kestävä, vaan uudet ratkaisut tulee löytää ripeästi. Puolustusteollista tuotantoa on saatava ripeästi nostettua sekä EU-maissa että Ukrainassa, jotta Venäjän asettamaan sotateolliseen haasteeseen voidaan vastata. Valiokunta muistuttaa, että Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan lopputuloksella on keskeinen merkitys Euroopan ja Suomen turvallisuuskehitykselle.

(38) Valiokunta toteaa Ukrainan valinnan eurooppalaisen ja transatlanttisen tulevaisuuden ilmaisten tahtonsa liittyä niin EU:hun kuin Natoon. Valiokunta ilmaisee näille tavoitteille täyden tukensa.

Kriisinkestävyys

(39) Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa on varsin suppeasti käyty läpi Suomen varautumista kriisinkestävyyteen. Selonteko toteaa, että Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, kokemukset Covid-pandemiasta ja maailman jännitteet korostavat yhteiskunnan kriisinkestävyuden merkitystä. Selonteon mukaan suomalaisen yhteiskunnan kriisinsietokyky perustuu kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti kykyyn ylläpitää yhteiskunnan elintärkeät toiminnot kaikissa olosuhteissa, mikä edellyttää saumatonta yhteistyötä viranomaisten välillä. Valiokunta korostaa erityisesti turvallisuusviranomaisten (Puolustusvoimat, rajavartiolaitos, poliisi ja Tulli) välisen yhteistyön toimivuutta. Viranomaisyhteistyön rajapinnassa ei saa olla lainsäädännöllisiä aukkoja tai epäselvyyksiä johtosuhteissa, joita ulkopuoliset tahot pyrkivät hyödyntämään. Valiokunta huomauttaa, että hybriditoimintaympäristössä vaikuttaja pyrkii toimimaan tavalla, joka ei vielä johda lisätoimivaltuuksien ottamiseen käyttöön esimerkiksi valmiuslain kautta. Tämä korostaa sitä, että eri turvallisuusviranomaisten pitää pystyä jo normaaliolojenkin toimivaltuuksin tehokkaaseen ja nopeaan vastatoimintaan.

(40) Valiokunta painottaa, että keskeinen kehittämistarve eri säädöshankkeissa liittyy kansallista turvallisuutta koskevien vaikutusten selvittämiseen ja arvioimiseen. Puolustusministeriön esitelyvastuulle kuuluvan lainsäädännön valmistelussa kansallisen turvallisuuden näkökulma tulee luonnollisesti asianmukaisesti huomioitua, ja usein esityksen lähtökohtana ovatkin kansallisen turvallisuuden tarpeet tai tavoitteena on kansallisen turvallisuuden parantaminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen arvioidaan nykyistä systemaattisemmin ja kattavammin myös muissa kuin ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden alalla toimivien hallinnonalojen valmistelemisissa hankkeissa. Esimerkiksi paikkatiedoilla on myös merkittävä kansalliseen turvallisuuteen vaikuttava ulottuvuus ja paikkatietoja voidaan käyttää myös kansallista turvallisuutta heikentävällä tavalla. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä myös EU:n energiatehokkuusdirektiivistä antamaansa lausuntoon (PuVL 9/2021 vp) ja huomauttaa, että EU-tason sääntelyllä on merkittäviä suoria ja epäsuoria vaikutuksia kansallisen puolustuksen järjestelyihin.

(41) Valiokunta toteaa, että muissa kuin ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta vastaavissa ministeriöissä voi olla vaikea tunnistaa kansalliseen turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Usein niihin liittyy myös salassapitokysymyksiä, eivätkä vaikutukset ole välttämättä laajalti muun kuin asioita käsittelevän toimivaltaisen viranomaisen tiedossa. Suomessa eri hallinnonaloilla on ylipäätään taipumusta siiloutumiseen toiminnassaan ja poikkihallinnollinen valmistelu ja tiedonvaihto eivät kaikilta osin toteudu riittävässä laajuudessa. Valiokunta näkee tarpeellisena, että la-

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

kihankkeita, joihin voi arvioida sisältyvän vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen, tarkastellaan säännönmukaisesti myös Turvallisuuskomiteassa tai muussa tarkoitukseen sopivassa poikkiallinnollisessa ohjaus- tai koordinaatioryhmässä. Turvallisuuskomitea on kokonaisturvallisuuteen liittyvä ennakoivan varautumisen pysyvä ja laajapohjainen yhteistoimintaelin, joten sen käyttö tällaiseen arviointiin olisi monella tavalla luontevaa.

(42) Valiokunta pitää perusteltuna nostaa esiin ilmastonmuutoksen roolin merkittävänä konfliktien ja muuttoliikkeiden osatekijänä ja muiden uhkien voimistajana. Ilmastonmuutos sekä kiihtyvä luontokato vaikuttavat muuan muassa ruoan tuotantoon ja ruokaturvaan, veden saatavuuteen, energiasiirtymiin, huoltovarmuuteen ja tautien esiintyvyyteen ja tätä kautta myös turvallisuusympäristöön.

Nato-jäsenyyden merkitys Suomen sotilaalliselle huoltovarmuudelle

(43) Nato-jäsenyydellä on merkittäviä positiivisia vaikutuksia Suomen sotilaalliseen huoltovarmuuteen, ja jäsenyys parantaa merkittävästi myös Itämeren meriliikenteen turvaamisedellytyksiä. Naton jäsenmaat ovat järjestäneet sotilaalliseen toimintaan liittyvän huoltovarmuutensa Naton yhteyteen. Natolla on huoltovarmuusvirasto NAMSA (NATO Maintenance and Supply Agency) sekä siviilisektorin huoltovarmuuteen liittyviä komiteoita. Jäsenyys Natossa tuo Suomen mukaan liittokunnan puitteissa sovittuihin huoltovarmuusjärjestelyihin. Naton siviilivalmiuskomitea ja työryhmäyhteisö ovat ainoa kansainvälinen foorumi, jossa huoltovarmuus- ja siviilivalmiusasioita käsitellään kokonaisvaltaisesti ja osana turvallisuus- ja puolustusjärjestelmää, kuten Suomessakin. Naton suunnittelun keskiössä on sotilaallisen puolustuksen kannalta tarvittavien siviilivoimavarojen ja -toimintojen varmistaminen, mutta myös yhteiskunnan toimivuuden kannalta muut elintärkeät toiminnot huomioidaan Naton suunnittelussa.

(44) Naton perussopimuksen kolmannessa artiklassa todetaan, että liittokunnan maat kehittävät yhdessä ja erikseen jatkuvan ja tehokkaan oman valmistautumisen ja keskinäisen avun pohjalta kansallista ja yhteistä kykyään puolustautua aseellisia hyökkäyksiä vastaan. Kansallisia toimia sotilaallisen huoltovarmuuden alalla vahvistaa merkittävästi perussopimuksen 8 artikla, jonka mukaan Naton jäsenmaa ei voi tehdä sitoumuksia kolmansien osapuolten kanssa, jotka menevät liittokunnan jäsenyyden asettamien velvoitteiden edelle. Eli jos Natoon kuulumaton maa tekee esimerkiksi kriisiajan huoltovarmuusyhteistyöhön liittyvän sopimuksen Naton jäsenmaan kanssa, tämän sopimuksen soveltaminen on aina toissijaista mahdollisten Naton muiden jäsenmaiden samanaikaisiin tarpeisiin nähden.

Digitaalinen toimintaympäristö, kyber- ja informaatiopuolustus sekä uudet teknologiat

(45) Autonomiset järjestelmät, virtualisaatio, tekoälyn kehitys, nanomateriaalit, bioteknologia ja energiateknologia ovat esimerkkejä teknologioista, jotka vaikuttavat Suomen toimintaympäristöön keskeisesti. Selonteko noteeraa uusien teknologioiden haasteen asiallisesti, joskin pinnallisesti. Teknologinen murros yhdessä digitaalisesta toimintaympäristöstä riippuvaisen yhteiskunnan kanssa muodostaa otollisen ympäristön valtiollisten päämäärien ajamiseen myös vihamielisin keinoin. Valiokunta jakaa selontekoon kirjatun arvion siitä, että tekoälyn kehitys tekee kyberhyökkäyksistä, informaatiovaikuttamisesta ja disinformaatiosta aiempaa kohdennetumpaa ja vai-

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

kuttavampaa. Valiokunta toteaa, että digitaalisen toimintaympäristön merkitystä Suomen turvallisuudelle tulisi käsitellä osana valtioneuvoston puolustusselontekoa.

(46) Selonteon fokus on pitkälti kyberturvallisuuteen liittyvässä problematiikassa. Valiokunta pitää painotusta sinänsä perusteltuna ja toteaa sen olevan osa Suomen kokonaisturvallisuutta. Selonteko korostaa kyberturvallisuuden ja -puolustuksen merkitystä valtiollisen suvereniteetin turvaamisessa. Vihamielinen kybertoiminta on vakiintunut osaksi voimapolitiikkaa. Saatujen asiantuntija-arvioiden mukaan vaikuttamisessa pyritään pitäytymään aseellisen voimankäytön kynnyksen alapuolella. Tämä hämärtää sodan ja rauhan rajaa sekä haastaa eri toimijoiden nykyisiä rooleja, toimivaltaa ja lähestymistapaa kyberuhkiin. Tietoturva- ja resilienssilähtöinen lähestyminen ei yksin ole riittävää kansallisten intressien suojaamisen kannalta.

(47) Selonteko nostaa vihamieliseen kyber- ja hybriditoimintaan syyllistyneiden valtioiden tai muiden tahojen selvittämisen ja nimeämisen (ns. attribuutio) osaksi Suomen poliittista keinovalikoimaa tällaiseen toimintaan vastaamisessa. Valiokunta pitää tätä sinänsä perusteltuna. Samalla on kuitenkin huomioitava, ettei tämäkään välttämättä tehokkaasti toimi vastaamisessa pahantahotoiseen toimintaan. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat painottivat, että valtiollisen suvereniteetin turvaaminen kyberympäristössä edellyttää sotilas-siviiliyhteistoimintaa ja yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa. Myös kansainvälinen yhteistyö on keskeistä, erityisesti integroituminen Naton kyberpuolustukseen, EU:n ja Naton yhteistyön tiivistäminen, EU:n valmiuksien ja suorituskykyjen kehittäminen sekä kahden- ja monenvälinen yhteistyö liittolaisten ja kumppanien kanssa. Suomen vahva osaaminen ja teollisuus kyberturvallisuuden alalla tarjoaa valiokunnan näkemyksen mukaan merkittäviä mahdollisuuksia, myös kansainvälisesti.

(48) Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että valtioneuvosto valmistelee kyberpuolustusdoktriinia poikkihallinnollisesti. Osana tätä työtä tulee tunnistaa mahdolliset lainsäädännölliset tarpeet, esimerkiksi tarkennettaessa Puolustusvoimien tehtäviä kyberpuolustuksessa.

(49) Saadun selvityksen perusteella valiokunta korostaa informaatioympäristössä tapahtuvan vihamielisen kognitiivisen vaikuttamisen ja jopa sodankäynnin uhkan merkitystä kansalliselle turvallisuudelle. Natossa tehtävä kognitiivisen sodankäynnin konseptin kehitystyö on tärkeä myös Suomelle. Valiokunta painottaa lisäksi informaatioturvallisuuteen ja vihamieliseen informaatiovaikuttamiseen liittyvän ajantasaisen ja jaetun tilannekuvan muodostamisen tärkeyttä.

(50) Valiokunta huomauttaa, että informaatiopuolustuksen konkreettista keinovalikoimaa ei selonteossa käsitellä ja pitää tärkeänä, että asiakokonaisuus on osana valtioneuvoston puolustusselontekoa. Tällöin informaatiopuolustus tulisi valiokunnan mielestä ymmärtää mahdollisimman laaja-alaisesti ja kattavasti.

Muita huomioita

(51) Selonteossa painotetaan Suomen huolehtivan kansallisen tiedustelun kehittämisestä vastaamaan lisääntyneisiin vaatimuksiin ja turvallisuusympäristön muutoksiin. Valiokunta pitää tärkeänä selonteon kirjausta sitä, että Suomi osallistuu aktiivisesti Naton tiedusteluyhteistyöhön. Tässä yhteistyössä ei ole kyse ainoastaan sotilaallisesta ulottuvuudesta, vaan yhteistyöstä laaja-alaisesti, kattaen myös siviilitiedustelun ja turvallisuustoimialan. Huomattava osa valtiollisesta vaikut-

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

tamisesta on ei-sotilaallista, joka lisää siviilitiedustelun merkitystä niin Suomelle kuin Natollekin, sotilastiedustelun lisäksi.

(52) Selonteko sisältää linjauksia Suomen puolustustarvikeviennin osalta. Puolustustarvikkeiden ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa Suomi toimii vastuullisesti kansainvälisten velvoitteidensa ja kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Valiokunta pitää tärkeänä erityisesti selonteon kirjausta, että Suomi ei aseta puolustustarvikeviennille tiukempia kriteereitä kuin keskeiset eurooppalaiset verrokkimaat. Tämä on erittäin tärkeää kilpailukyvyyn turvaamiseksi. Valiokunta muistuttaa, että Suomen ei ole mahdollista ylläpitää elinvoimaista kotimaista puolustusteollisuutta ilman vientinäkymiä. Valiokunta alleviivaa myös vientilupapäätösten johdonmukaisuuden merkitystä ja sitä, että kerran luvitettujen tuotteiden ylläpito ja päivittäminen hyväksytään lähtökohtaisesti. Valiokunta on käsitellyt suomalaista puolustustarvikevientä laajemmin osana Euroopan puolustusteollisen strategian valmistelua koskevassa lausunnossaan PuVL 9/2024 vp.

(53) Valiokunta muistuttaa Lyijy II -asetuksen valmistelun osalta pitkäaikaisesta kannastaan (PuVL 3/2024 vp, PuVL 9/2024 vp), että Suomen turvallisuuden ja maanpuolustuksen intressien turvaamisen kannalta olisi tärkeää, että uusi komissio lopettaisi asetuksen valmistelun kokonaan tai rajaisi siitä ulos turvallisuusviranomaisten lisäksi myös vapaaehtoisen maanpuolustuksen. Valiokunta korostaa, että kansalaisten vapaa- ja omaehtoinen, omilla aseilla ja ampumatarvikkeilla tapahtuva ampumarjoittelu on tärkeä osa Suomen maanpuolustuksellisen valmiuden ylläpitämisestä. Lyijylle ei toistaiseksi ole todellisia korvaavia vaihtoehtoja ampumaurheilun ja reserviläisten ampumarjoittelun laukausmäärillä. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto jatkaa asiaan liittyvää vaikuttamistyötä niin kauan, että komissio ottaa Suomen maanpuolustuksen erityispiirteet huomioon. Asia on nyt uuden komission työn aloituksen läheisyydessä erityisen ajankohtainen. Valiokunta toteaa, että missään unionimaassa ei reserviläisperusteinen puolustusjärjestelmä ja vapaaehtoinen maanpuolustus ei ole siinä asemassa puolustusjärjestelmän uskottavuuden kannalta kuin Suomessa. Lopuksi valiokunta pitää tärkeänä sitä, että hallitus edistää hallitusohjelmassakin linjattua ampumaratamäärän nostamista tuhanteen. Nykyinen ampumarataverkosto on liian harva ja alueellisesti epätasapainoinen, jotta reserviläiset voisivat ylläpitää ampumataitoaan halutulla tavalla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp

Helsingissä 17.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jukka Kopra kok
varapuheenjohtaja Mikko Savola kesk
jäsen Otto Andersson r
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Timo Furuholm vas
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Mika Kari sd
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Jarno Linnell kok
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Tuula Väätäinen sd
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Savola

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on muuttanut Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaa ja koko Euroopan turvallisuustilannetta merkittävästi ja pitkäkestoisesti. Vasemmistoliitto jakaa selonteon ja puolustusvaliokunnan näkemyksen siitä, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tehdään vakavassa ja vaikeasti ennakoitavassa turvallisuusympäristössä.

Vasemmistoliiton mielestä Suomen on jatkettava aktiivisesti Ukrainan tukemista ja auttamista. Sodan pitkittyessä ukrainalaiset tarvitsevat solidaarisuuttamme enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Suomen ja EU:n on tehtävä kaikkensa, jotta Ukrainaan saataisiin rauha.

Selonteko linjaa, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu arvopohjaiseen realismiin. Tämä käsite on hyvin monitulkintainen ja lopulta sen sisältö tulee muodostumaan Suomen konkreettisesta toiminnasta ulko- ja turvallisuuspoliittisissä saksymyksissä. Vasemmistoliitto painottaa, että Suomen tulee aina olla ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden puolella. On tärkeää, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu edelleen vahvasti sääntöpohjaiseen kansainväliseen järjestelmään ja kansainväliseen oikeuteen nojaavaan monenkeskiseen yhteistyöhön. Arvoja ei saa pudottaa pois kovan realismin ja kaupallisten intressien tieltä. Kaksoisstandardeista on luovuttava Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.

Vasemmistoliiton mielestä on tärkeää, että Suomi pitää kiinni ulkopoliittisesta liikkumatilastaan ja rakentaa Nato-linjaansa ja jäsenyysprofiiliaan yhdessä eduskunnan kanssa. Keskustelua Nato-Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta linjasta on tärkeää käydä parlamentaarisesti. Eduskunnalla on oikeus saada tietoa ja olla mukana päättämässä siitä, millaista Nato-linjaa hallituksessa luodaan ja edistetään.

Vasemmistoliiton mielestä on esimerkiksi tärkeää, että Suomi Nato-jäsenenä jatkaa laajaan turvallisuuskäsitykseen ja ihmisoikeuksiin perustuvaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja toimii aktiivisena rauhavälittäjänä ja aseidenriisunnan edistäjänä maailmalla. Suomen läheisin liittolainen on naapurimaamme Ruotsi. Naton sisällä Suomen on tehtävä tiivistä yhteistyötä erityisesti pohjoismaiden kanssa.

Suomen puolustusmenojen osuus BKT:sta ylittää tällä hetkellä tuntuvasti 2 prosenttia. Vasemmistoliiton mielestä Suomen ja Euroopan muuttuneen turvallisuustilanteen takia puolustusmäärärahat on pysyvien menojen osalta syytä pitää nykytasolla ja saattaa sovitut hankinnat maaliin. Jatkossa menojen on vastattava todelliseen maanpuolustuksen tarpeeseen BKT:n kehityksestä riippumatta, jolloin menot voivat olla tarpeen mukaan joko yli tai alle 2 prosenttia BKT:sta.

On tärkeää, että Suomi harjoittaa vastuullista asevientä. Suomen ei tule viedä puolustustarvikkeita hyökkäyssotaa, humanitaarista oikeutta loukkaaviin tai systemaattisiin ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyviin maihin. Asevientä koskeva valvonta on ulotettava myös aseiden tuontiin, ja ihmisoikeusarvioinnin ja humanitaarisen oikeuden tavoitteiden huomioimisen on oltava osa

Valiokunnan lausunto PuVL 10/2024 vp
Eriävä mielipide

kaikkea asekauppaa. Suomen tulee myös aktiivisesti valvoa asevientä ja kieltää välittömästi kaikki asevienti ihmisoikeuksia loukkaaviin maihin kuten Turkkiin ja Israeliin.

Oikea hetki puuttua autonomisiin asejärjestelmiin on nyt, kun ne ovat vielä kehittelyvaiheessa. Tekoälyn kehittyessä järjestelmiä on myös yhä vaikeampi ymmärtää tai ennustaa. Autonomisten aseiden kehittäminen, tuottaminen ja käyttäminen on kiellettävä kansainvälisellä sopimuksella. Suomi pitää tukea autonomisia asejärjestelmiä koskevan poliittisesti sitovan asiankirjan aikaan saamista ja tavoitteena tulee olla oikeudellisesti sitova kansainvälinen sopimus ja sen rinnalle kattavia kansallisia säädöksiä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.10.2024

Timo Furuholm vas.